

Надія НЕСТЕРЕНКОдоцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія**Оксана ДІХТЯРЬ**

Запорізька державна інженерна академія

ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглядаються проблеми ефективного розподілу ресурсів та їх використання для підприємств, які в умовах обмеженості останніх стають першочерговими. Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки є його ділова активність, за допомогою якої можна об'єктивно визначити результативність фінансово-господарської діяльності фірми та перспективи її розвитку.

Ключові слова: ділова активність підприємства, фінансова криза, економічна ефективність, аналіз фінансового стану, ефективність менеджменту, темпові співвідношення, ділова репутація.

Протягом останніх декількох років економіка України знаходиться в нестійкому кризовому стані. Тому підприємствам країни потрібно постійно пристосовуватися до таких складних умов існування, знаходити оптимальні шляхи розвитку бізнесу, обирати максимально правильні рішення при розв'язанні проблем і розробляти такі механізми управління підприємством, щоб зрештою воно не було поглинуте кризою, а мало стійкі позиції на ринку, було прибутковим та виправдовувало стратегічні цілі та завдання, що були поставлені при його заснуванні.

У звичайних умовах господарювання функціонування підприємств залежить від багатьох факторів, основні з яких: законодавство, конкуренція та здатність самого підприємства розвиватися. Слід розуміти, що за умов кризи або інших надскладних ситуацій ці чинники зазнають змін, а це створює як певні загрози, так і певні нові можливості, які необхідно вчасно розгледіти та спрямувати діяльність підприємства в потрібне русло. Кризовий стан – нова реальність, яка вимагає серйозних рішень і змін. Дуже важливим у такому становищі є усвідомлення того, що умови життєдіяльності підприємств змінюються і якщо вчасно не зреагувати, результат може стати невтішним. Криза – це не лише шок, нові загрози, труднощі та відчуття невизначеності, але й неабиякий імпульс для радикальних перетворень.

Такі умови існування господарюючих суб'єктів приводять до їх відповідальності та самостійності у розробленні та ухваленні управлінських рішень. Критерієм оцінки прийнятих рішень є співвідношення результатів і прикладених зусиль. Потрібно зазначити, що в умовах ринкової конкуренції збільшується відповідальність управлінців за кінцеві результати господарської діяльності, фінансово-економічний стан підприємства та його ринкові позиції.

На сучасному етапі однією з дуже важливих характеристик діяльності підприємства є його ділова активність. Питання ділової активності не залишаються поза увагою вчених-економістів, але

вивчені та розроблені недостатньо. Отже, актуальність теми статті зумовлена необхідністю подальшого дослідження теоретичних та прикладних проблем ділової активності.

Проблеми визначення сутності та оцінювання ділової активності розглянуті в працях зарубіжних вчених-економістів, зокрема таких, як Беренстайн Л. А., Дакер Д. А., Дедіков О. І., Дєєва Н. М., Долан Е. Дж., Ізмайлова К. В., Кемпбел К. Д., Кемпбел Р. Дж., Ковальов В. В., Савицька Г. В., Сайфулін Р. С., Шеремет А. Д. Розробці окремих аспектів досліджуваного явища присвячені наукові праці і вітчизняних фахівців: Білик М. Д., Костирко Р. О., Лахтіонової Т. А., Мниха Є. В., Невмержицької Н. Ю., Павловської О. В., Поддєрьогіна А. М., Притуляк Н. М., Яріш О. В. та інших.

Метою статті є уточнення методичних підходів до визначення поняття ділової активності, вдосконалення характеристики терміну «ділова активність підприємства», доведення необхідності її оцінки в сучасному кризовому стані розвитку економіки країни.

Поняття ділової активності достатньо широке та охоплює практично всі аспекти роботи підприємства. Дослідження розробок науковців щодо трактування терміну свідчить про їхнє розмаїття й неузгодженість. Можна окреслювати це поняття в широкому та вузькому значенні. У широкому розумінні воно спрямоване на просування на ринках продукції, праці, капіталу, а у вузькому означає виробничу та комерційну діяльність, успішність вкладених зусиль, ресурсів, ефективність менеджменту.

Інакше кажучи, можна розглядати ділову активність стосовно акумуляції та управління внутрішніми ресурсами економічного зростання та активність у зовнішньому економічному середовищі. Внутрішня активність полягає у накопиченні економічного потенціалу підприємства та налагодженні механізму задля підвищення ефективності його використання. У зовнішній сфері активність трактується як сукупність кількісних та

якісних параметрів, таких, як імідж підприємства, соціальна активність, позиція підприємства на ринку, динаміка фондової активності.

Проводити аналіз теоретичних основ ділової активності доцільно із урахуванням наявних підходів до визначення цього поняття (табл. 1).

Проаналізувавши наведені підходи до визначення поняття ділової активності підприємства, доходимо до висновку, що погляди дуже різняться та немає єдиної

характеристики цього терміну. Кожний автор, кожний вчений-економіст намагався виокремити якісь найбільш важливі особливості, тонкощі, нюанси, що є на фоні інших вагомішими та більш значущими. Ми вважаємо, що не можна акцентувати увагу лише на вузькому або на широкому визначенні ділової активності. Вузький аспект ґрунтується на аналізі складових внутрішнього середовища і враховує вплив менеджера на результати діяльності підприємства.

Таблиця 1. Визначення, що характеризують сутність ділової активності підприємства

Автор	Визначення поняття
Коваленко Л. О., Ремньова Л. М.	Ділова активність підприємства – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства, а тому визначається системою таких критеріїв, як місце підприємства на ринку конкретних товарів, географія ділових відносин, репутація підприємства як партнера, активність інноваційно-інвестиційної діяльності, конкурентоспроможність.
Заїкіна О. О., Ковальов В. В.	Ділова активність є важливою ринково-орієнтованою категорією. У широкому розумінні означає весь спектр зусиль, спрямованих на просування підприємства на ринках продукції, праці, капіталу. У вузькому – означає його виробничу та комерційну діяльність, успішність вкладених зусиль, ресурсів, ефективність менеджменту.
Шеремет О. О.	Увесь комплекс зусиль, що спрямовує підприємство на ринках продукції, праці, капіталу.
Меєв В. О.	Ділова активність означає зусилля, які підприємство докладає для виходу на ринок продукції, праці, капіталу, а при аналізі фінансово – господарської діяльності цей термін застосовується для характеристики поточної виробничої і комерційної діяльності.
Гарасюк О. А., Ігнатенко М. Ю.	Ділова активність підприємства оцінюється сукупністю кількісних і якісних параметрів, серед яких зростання економічного потенціалу підприємств, обсяги поставок на експорт, імідж підприємства, його соціальна і природоохоронна активність.
Економічна енциклопедія	Активність ділова – реальні, ефективні, ініціативні дії підприємців, підприємницьких структур, ділових людей, спрямовані на одержання позитивних результатів підприємницької діяльності, внаслідок якої реалізуються задані програми й заплановані заходи.
Ляхтіонова Л. А.	Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті виявляється передусім у швидкості обороту його засобів. Ділову активність характеризують як мотивований макро- і мікроекономічним рівнем управління процес стійкої господарської діяльності організації, спрямований на забезпечення її позитивної динаміки, збільшення трудової зайнятості та ефективного використання ресурсів з метою досягнення ринкової конкурентоспроможності.
Деева Н. М., Дедінов О. І.	Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті в першу чергу виявляється у швидкості обороту його засобів.
Куріленко Т. П.	Ділова активність комерційної фірми виявляється в динамічності її розвитку, досягненні нею поставлених цілей, що відображають відповідні натуральні й вартісні показники, в ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту своєї продукції. У фінансовому аспекті ділова активність підприємства знаходить своє віддзеркалення насамперед у швидкості обороту його коштів, відображає ефективність роботи підприємства відносно величини авансованих ресурсів або відносно величини їх споживання в процесі виробництва.
Турило А. М., Вчєрашня І. С.	Ділова активність підприємства – це економічна категорія, яка характеризує економічну діяльність підприємства з позицій внутрішніх його змін і виявляється через зміну її інтенсивності у часі.
Цал-Цалко Ю. С.	Ділова активність підприємства формується за рахунок внутрішньої і зовнішньої ефективності. Внутрішня ефективність забезпечується організацією господарської діяльності, зовнішня – найкращим асортиментом готової продукції, товарів, робіт і послуг. Щодо переліку об'єктів діяльності підприємства, то виділяють 2 концепції: маркетингову – визначену потребами ринку, і технологічну – побудовану на інноваційних можливостях.
Ансофф І.	Ділова активність підприємства може бути визначена як комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оціночних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, відносно сукупності показників конкурентів.

Широкий аспект більш повно відображає зв'язок підприємства із зовнішнім середовищем. Але ці визначення доцільніше об'єднати в єдине ціле.

Досвід опрацьованих фахових джерел та аналіз різноманітних думок науковців наштовхує на виведення власного значення поняття ділової активності. Отже, ділова активність – це складна інтегрована за сукупністю показників категорія, яка становить багатогранну діяльність підприємства та містить увесь спектр зусиль, спрямованих на прибуткову, успішну діяльність, прагнення зайняти позицію лідера на ринку, забезпечення оптимального використання ресурсів, інвестиційної привабливості, запровадження ефективної системи менеджменту і маркетингу та постійне підвищення потенціалу для розвитку підприємства в довгостроковій перспективі. Можливо, досконалим це визначення назвати не можна, та воно втілює комплексний підхід для вивчення аналізованого поняття.

У ході дослідження розглянуто близько 30 методичних підходів до визначення та оцінки ділової активності підприємства. Серед них праці таких вчених-економістів, як Крамаренко В. Л., Лахтіонова Л. А., Мец В. О., Савицька Г. В., Шеремет А. Д. та інші. Кожен з них пропонує розраховувати різну кількість показників. Наприклад, Поддєрьогін А.М. пропонує 11 фінансових коефіцієнтів, Цал-Цалко Ю. С. – 38, Кірейцев Г. Г. – 10, Балабанов І. Т. – 6, Мец В. О. – 19.

Економічна ефективність як відносний показник, що порівнює отриманий результат з витратами або ресурсами, використаними для цього, вважається загальним критерієм оцінки ділової активності підприємства. Але, зважаючи на те, що ділова

активність є багатоаспектною категорією, підхід до її оцінки лише з позиції аналізу ефективності використання ресурсів є дещо застарілим.

Окрім ефективності, основними аспектами оцінки ділової активності слід вважати також раціональність, цілеспрямованість, інтенсивність, результативність та динамічність.

Доцільно виділити основні вимоги щодо формування кола показників для аналізу ділової активності: системність, збалансованість, комплексність, цільова орієнтованість, мінімальність складу та максимум інформативності. Тобто дуже важливою задачею є підбір необхідних коефіцієнтів, які максимально суттєво розкриють значення та всі нюанси ділової активності конкретного підприємства. Можна зобразити схематично основні аспекти ділової активності (рис. 1).

Що стосується ринково-орієнтованих показників, то вони розкривають якісні напрямки оцінки. Наведемо наступні:

- наявність унікальної продукції, яка за своїми техніко-економічними характеристиками відповідає або перевищує найкращі аналоги;
- широта ринків збуту продукції;
- репутація підприємства та забезпечення стійких зв'язків з партнерами, споживачами, клієнтами.

Група темпових коефіцієнтів аналізу ділової активності налічує 2 основних складових: набір абсолютних показників, які складають «золоте правило економіки підприємства», та сукупність динамічних коефіцієнтів зміни основних результатів фінансово-господарської діяльності підприємства.

Рис. 1. Розгорнута схема аналізу ділової активності підприємства*

* Складено автором за даними [1].

Фінансова діяльність підприємства спрямована на вирішення таких основних завдань: фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності; постійний пошук резервів підвищення доходів, прибутку, зросту платоспроможності та рентабельності; виконання фінансових зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання, бюджетом, банками; мобілізація фінансових ресурсів у необхідному обсязі для фінансування виробничого й соціального розвитку, збільшення власного капіталу;

контроль за використанням та збереженням оборотних активів і забезпечення прискорення їх обороту; контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів. Ефективність фінансової діяльності підприємств у першу чергу, мабуть, залежить від розробленої стратегії управління.

Оцінити рівень ділової активності можна методом, який полягає у оцінці ефективності діяльності структурних підрозділів підприємства (рис. 2).

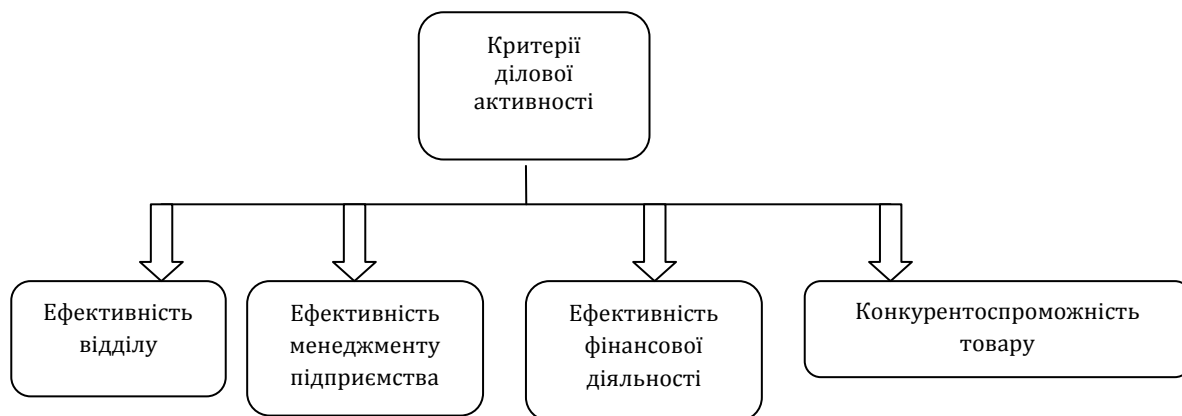

Рис. 2. Структура ділової активності підприємства.*

* Складено автором за даними [2].

Кожен критерій ділової активності має свою вагомість або питому вагу та характеризується певною групою показників. Тобто можна визначити будь-які критерії, які є доцільними при аналізі, та визначити сукупний інтегральний показник. Значення інтегрального показника можна порівняти з величинами показника у підприємств-конкурентів. Існує декілька методів визначення інтегрального показника ділової активності: з використанням експертних оцінок та без, тобто за результатами розрахунків, заснованих на доступній інформації про діяльність підприємства. У другому методі фактори, що здійснюють вплив на таку активність, поділені на три групи: фактори зовнішнього середовища; цілі підприємства; ресурси.

Але в таких методах наявний серйозний недолік, вони дають змогу оцінити ділову активність підприємства загалом на певний момент часу. Тому неможливо використовувати результати їх оцінки зі стовідсотковою точністю для прийняття важливих стратегічних рішень. У будь-якому випадку необхідно досягти такого ефекту, щоб результати поширювалися на довгострокову перспективу, тим самим забезпечуючи одержання прибутку в остаточному підсумку. Також потрібно врахувати динаміку та темпи змін на ринку, а для цього необхідне визначення ділової активності, окрім на певному етапі, ще й на перспективний прогнозований період.

Тому, щоб максимально уникнути таких недоліків, метод оцінки ділової активності підприємства повинен мати комплексно-комбінований характер. До його складу входять диференціальний, комплексний, комбінований та інші методи.

Ділову активність підприємства неможливо оцінити лише кількісно, дуже важливим моментом є саме якісна оцінка. Наприклад, що стосується

ефективності менеджменту, то можна виділити такі її види: індивідуальну (фактори впливу: вміння, здібності, знання, мотивація, стрес, стосунки); групову (фактори впливу: лідерство, статус, ролі, структура, взаємозв'язок, норми); організаційну (фактори впливу: вибір стратегії, процеси, культура, технологія, зовнішні умови). Кінцева мета роботи маркетингового відділу – підпорядкованість усій господарській й комерційної діяльності підприємства законам ринку. Маркетологи працюють над аналізом ринкових ситуацій, вивченням тенденцій розвитку ринку, прогнозуванням обсягів продажу, вивченням попиту, плануванням іміджу підприємства.

Імідж або ділова репутація є дуже важливими складовими ділової активності підприємства. Конкурентні переваги та лідерство найчастіше залежать від ефективного використання унікального за своєю природою фактору нематеріального, невідчутного характеру, яким є ділова репутація. Проте сучасні умови світової економіки, а саме світова фінансова криза, ускладнюють господарчу діяльність підприємств, у тому числі і у сфері управління цим нематеріальним активом. Розуміючи те, що успіх багато в чому визначається ступенем адаптації організації до динаміки змін внутрішнього та зовнішнього середовища, що прискорюються та ускладнюються, важливим напрямом діяльності підприємства в таких умовах стає ефективне управління діловою репутацією [3].

Якщо взяти до уваги всі виявлені особливості оцінки рівня ділової активності підприємства та конкурентоспроможності продукції на сучасному етапі і в сучасних умовах, алгоритм такої оцінки можна представити схематично (рис. 3).

Що стосується світової практики господарювання, то поняття ділової активності ототожнюється з поняттям інвестиційної привабливості підприємства. Рівень ділової активності в економічно розвинутих

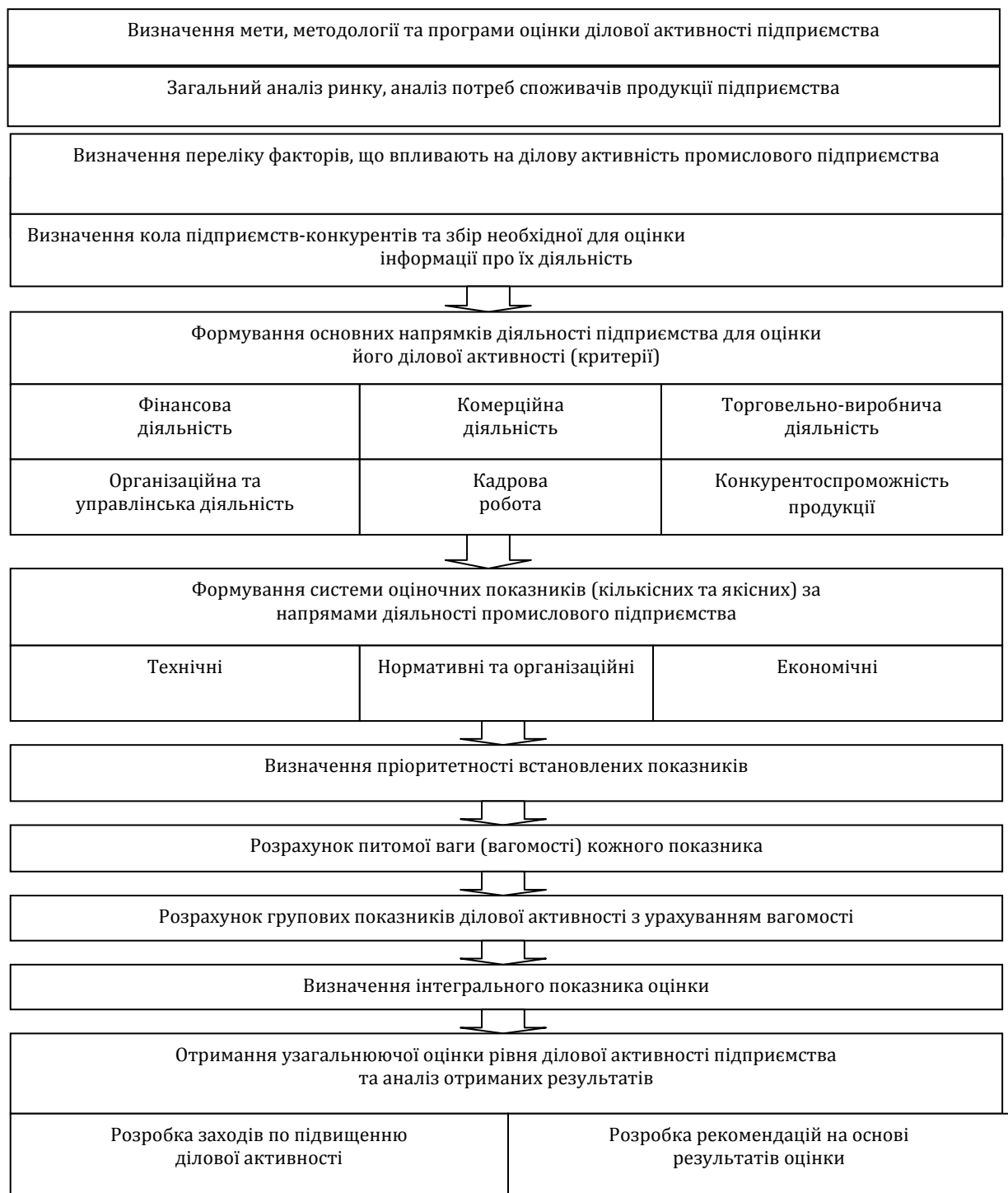

Рис. 3. Схема оцінки рівня ділової активності промислового підприємства*

* Складено автором за даними [2].

країнах, де знаходяться світові фінансові центри, визначається за допомогою статистичних агрегованих показників - індексів ділової активності. Визначаються вони на основі варіювання курсів акцій компанії, рівень яких є кінцевим виразником її інвестиційної привабливості на ринку. Наприклад, у США використовують такий показник ділової активності та оцінки економічної кон'юнктури, як Dow-Jones index. Вітчизняна економіка з часом також змінилась, має приклади використання та подальшого вдосконалення методик розрахунку інтегральних індексів ділової активності. Але через недостатню

розвиненість корпоративного бізнесу ці показники не мають такого значення, як у світових фінансових лідерів. Через те, що розрахунок інтегральних індексів ділової активності достатньо непростий, тому основне їх призначення - здебільшого оцінка ринкової інфраструктури загалом. А на рівні окремого підприємства ділову активність, як правило, визначають на основі системи показників.

Отже, було проведено ретельний аналіз наявних у різних фахових джерелах підходів до системної оцінки ділової активності. Було сформовано визначення цього поняття, яке містить усі аспекти аналізу

внутрішнього та зовнішнього середовища. Для того, щоб підприємство було конкурентоздатним на ринку в сучасних кризових умовах розвитку, доведена необхідність комплексного всебічного аналізу ділової активності. На сьогодні методика розрахунку й оцінки показників ділової активності підприємства потребує подальшого розвитку і удосконалення.

Список літератури

1. Заїкіна, О. О. Роль показників ділової активності в оцінці управління підприємством / О. О. Заїкіна // Харчова промисловість. – 2008. - № 7. – С.146
2. Кухарева, О. О. Методика інтегральної оцінки рівня ділової активності промислового підприємства / О. О. Кухарева, М. В. Корнеев // Економічний простір. – 2008. - № 16. – С.115, 120
3. Щербакова, К. В. Діагностика ділової репутації підприємства в умовах світової фінансової кризи / К. В. Щербакова // Інтеграція та інноваційна трансформація. – 2010. - № 1.

РЕЗЮМЕ

Нестеренко Надежда, Дихтярь Оксана

Деловая активность как неотъемлемая часть финансового состояния предприятия

В статье исследована и обоснована необходимость и важность анализа деловой активности в современных условиях развития экономики. Рассмотрена сущность и содержание термина деловая активность предприятия, предложено авторское определение этого понятия. Уточняются критерии оценки деловой активности, определяется набор качественных и количественных показателей для проведения всестороннего многогранного анализа и, как следствие, для эффективного, конкурентного и прибыльного функционирования предприятия.

RESUME

Nesterenko Nadia, Dikhtiar Oksana

Business activity as inalienable part of the financial state of enterprise

In the article it has been researched and grounded the importance and the necessity of analysis of business activity in the modern terms of development of economy. It has been studied the essence and the maintenance of business activity's of enterprise term, the article contains the author's definition of this concept. The criteria of estimation of business activity are specified, the set of high-quality and quantitative indexes is determined for the conducting of comprehensive many-sided analysis and, as a result, for the effective, competition and profitable functioning of enterprise.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2012 р.